

¿PROFESIONAIS DA EDUCACIÓN AMBIENTAL?

Xulio Gutiérrez Roger

Iniciamos esta reflexión cunha interrogante porque os educadores e educadoras ambientais son, neste momento, arraianos que transitan por unha difusa fronteira entre o profesional e o diletante, entre o establecido e o emerxente entre o traballo voluntario e o remunerado. ¿Estamos, logo, ante unha nova profesión? ¿ou se trata aínda dunha ocupación?

Unha das características propia das transicións é a incertidumbre. A profesionalización dos educadores e educadoras ambientais (ErAm) é un proceso imparabile pero incerto e inzado de oportunidades e ameazas. Non está claro se o balance de perdas e ganancias da formalización dunha profesión tan vocacional como esta vai ser satisfactoria para todas as persoas que participan dela. Existe unha forte resistencia, tanto entre os teóricos como entre os practicantes da educación ambiental, a promover unha profesionalización no seu sentido máis clásico, o que conduciría inevitablemente á creación dunha titulación específica, homoxenización duns estudos iniciais, creación dun colexio profesional, etc. Pola contra, os ErAm consideranse a si mesmos como un colectivo cun campo profesional específico e cuns sinais de identidade propios. Pretenden afianzar o seu quefacer profesional pero sin perder unha esencia forxada en dúas décadas de compromiso e intenso traballo.

Un recente traballo de campo ofrece datos, que non por sospeitados resultan menos rechamantes, para aproximarnos a estas persoas que fan educación ambiental en Galicia e tratar de establecer o seu perfil socioprofesional aproximado.

Os ErAm son maioritariamente xóvenes, especialmente os pertencentes o colectivo dos monitores de base, amaioría (76%) son solteiros/as, e só o 20% teñen fillos/as. No perfil social deataca o alto grao de compromiso, pois máis da metade dos entrevistados/as participa en dúas ou máis asociaciónes, e curiosamente enfróntase unha alta afiliación a asociaciónes ecoloxistas, vecinaies e de axuda ó desenvolvemento así como de participación en actividades de voluntariado de diversos tipos, cunha moi baixa afiliación a organizacións políticas e sindicais.

O posicionamento político está moi claramente definido cara á esquerda, o 80% sitúase na esquerda ou centro esquerda; só o 5% no centro ou centro dereita e ninguén declárase abertamente de dereitas. A simpatía polas opcións nacionalistas casi duplican ás non nacionalistas.

O galego é a lingua vehicular maioritariamente empregada no traballo diario (máis do 90%) e ademais declárase o coñecemento suficiente de linguas estranxeiras como inglés (75%), portugués (26%), francés (20%), catalán e italiano.

El nivel de estudos do colectivo é considerable, case o 80% son diplomados ou licenciados e máis do 35% posúen, ademais doctorados, másters ou postgraos. A titulación máis frecuente é a de Bioloxía (60%) seguida por Ciencias da Educación e Xeografía e Historia. Pero aínda é máis salientable o alto nivel de formación non graduada; a maioría están en posesión dun ou de varios títulos de Monitores de Tempo libre, Monitores da Natureza ou Directores de Campamentos. Pero se a formación inicial é boa, a formación continua é notable e alcanza as 55,2 horas de media. Incluso podemos falar de casos de hiperformación con máis de 500 horas de formación e seis cursos realizados nun ano.

Sen embargo a situación laboral dos ErAm contrasta fortemente coa situación que se podería deducir das primeiras informacións. Laconicamente podería expresarse como "subemprego precario", se ben hai diferencias que convén matizar.

O grupo dos asalariados, formado por contratados eventuais por empresas ou pola administración local, soporta unha precariedade laboral escandalosa e ten un nivel de ingresos moi variable dependendo do número de meses traballado. En todo caso o 70% non traballou de forma continua os últimos seis anos y gaña menos de 12.000 euros anuais. Este colectivo ten unha taxa de reemprazo moi alta. Según O. Cid "os ErAm teñen data de caducidade coma os iogures e abandonan a ocupación aos catro anos de exercicio como media".

O segundo grupo está formado superviventes do grupo anterior que buscando vías de autoemprego máis ou menos estable forman empresas, cooperativas, ou entidades variadas. A maioría destas empresas prestan servizos educativo ambientais á administración autonómica ou local.

Finalmente hai que considerar un pequeno grupo de funcionarios docentes contratados eventualmente pola administración autonómica ou as Universidades e que non poden ser considerados "strictu sensu" educadores/as ambientais.

Non é fácil definir o campo profesional dos ErAm. A diversidade de actividades que realizan é moi amplo e vai desde o deseño, execución e

avaliación de programas e actividades de EA, actividades de interpretación do patrimonio, de información ambiental ata a elaboración de materiais didácticos. Por outra banda máis do 80% debe simultanear esta actividade con outras que non ten nada que ver coa EA.

Podemos concluir afirmando que o campo de traballo dos ErAm está condicionado pola súa propia historia como colectivo e polas historias personais e traxectorias vitales de cada un deles. En resumo destaca a vocación pedagóxica do perfil profesional xeral, a súa visión crítica e transformadora da sociedade así como a gran capacidade de compromiso e sacrificio para soportar unhas condicións laborais deplorables na maioría dos casos.

BIBLIOGRAFÍA

- Gutiérrez Pérez, J. (1996) "Hacia un perfil profesional del educador ambiental consensuado, polifacético y abierto a las necesidades reales de nuestro tiempo", en Ponencias. Congreso Internacional en Educación Ambiental. Santiago de Compostela
- Gutiérrez Roger, Xulio. (2002). "El perfil socio-profesional de los educadores y las educadoras ambientales en Galicia". En CICLOS nº 13. Valladolid.
- Petrus, A. (1993) "Educación social y perfil del educador/a", en Saez Carreras, J. (coordinador) El Educador Social. Universidad de Murcia.
- Xunta de Galicia. (2000) "Estratexia Galega de Educación Ambiental". Santiago de Compostela.

